

سنجش پژوهش محور

روح‌الله رضاعلی

دانشجوی دکتری
برنامه‌ریزی آموزشی

- زمینه‌ساز مشاهده عملکرد است.
- زمینه‌ساز افزایش رغبت یادگیرنده است.
- زمینه‌ساز قضاوت مبتنی بر شواهد بر اساس عملکرد است.
- باید به چگونگی یادگیری فرد، چگونگی پیشرفت درک و نحوه عملکرد آن‌ها بپردازد.

این تلقی از سنجش با رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی هم‌خوانی دارد. دانش‌آموز بر اساس نظریه فطرت‌گرایی توحیدی، خلاق، پرسشگر و یادگیرنده است. لذا در عمل با خودسنجی تلاش می‌کند به درک و اصلاح مناسب‌تر موقعیت بپردازد.

تا حدودی توانسته بود نگاه دیگری به سنجش و ارزشیابی داشته باشد و به پاسخ سؤالاتش برسد. خانم صادقی به بچه‌های کلاس گفت: «بچه‌ها، از امروز هر کدام از شما یک نمودار در انتهای دفتر خودتان رسم می‌کنید تا ارزشیابی‌هایی را که در کلاس از فعالیت‌های شما دارم، یا آزمون‌هایی که به‌صورت کتبی یا شفاهی انجام می‌شوند، روی آن ثبت کنیم. همچنین، این فرم‌ها را که برای اولیای شما در نظر گرفتیم، به منزل ببرید تا با توجه به راهنمای عمل در ارزشیابی و سنجش عملکرد شما، به ما کمک کنند. من هم برای هر کدام از شما یک پوشه باز می‌کنم تا با کمک خودتان بررسی کنیم چقدر در یادگیری این مطالب موفق بوده‌اید.

خانم صادقی فهمید یادگیری درس ریاضی اساساً ماهیتی علمی و پژوهشی دارد و کلاس درس باید محلی باشد که دانش‌آموزان مفاهیم را به شیوه علمی کشف کنند. بر اساس رویکرد علمی و پژوهشی، موضوعات درسی را یا خود معلم یا دانش‌آموزان به‌صورت مسئله طرح کنند و او باید دانش‌آموزان را برای کشف مفاهیم و بررسی محتوا به‌صورت گروهی یا فردی تشویق کند. آن‌ها به جمع‌آوری اطلاعات می‌پردازند و جواب‌ها و نظراتشان را مطرح می‌کنند. سپس جواب‌ها را ارزیابی می‌کنند و در نهایت بهترین جواب را ارائه می‌دهند.

در واقع، خانم معلم حتی ارزشیابی و سنجش را بر محور پژوهش بنا کرده بود. با توجه به اهداف و روش سنجش از یادگیری می‌توان گفت، فرایند یاددهی - یادگیری از مواجهه عمده معلم و شاگرد در فضای آموزشی به‌منظور تحقق هدف‌های معین شکل می‌گیرد و سنجش جریانی مستمر و ناظر به فرایند فعالیت‌های کلاسی است که در حین فعالیت‌ها و فرایند یادگیری انجام می‌شود. مدت آن محدود، کوتاه و منحصر به کلاس درس نیست. بر مفاهیم کلیدی و حل مسئله و کشف و جست‌وجو تأکید می‌کند و هدف آن رتبه‌بندی دانش‌آموزان نخواهد بود.

■ خانم معلم در حالی که تلاش می‌کرد مطالب درسی را به بهترین شیوه ممکن تدریس کند، همیشه از اینکه دانش‌آموزانش در کسب مفاهیم و مهارت‌ها به تسلط کامل رسیده‌اند یا خیر، تردید داشت و بعد از هر آزمونی (کتبی یا شفاهی) انبوهی از سؤالات ذهنش را فرامی‌گرفت. آیا واقعا بچه‌ها یاد گرفتند؟ آیا درس بعدی را بهتر متوجه خواهند شد؟ آیا این حجم از مفاهیم و مهارت‌هایی که در کتاب‌های درسی وجود دارد، به‌درستی موجب تغییر رفتار و منش و نگرش دانش‌آموزان می‌شود؟ آیا دانش‌آموزان نقاط قوت و ضعف خودشان از یادگیری این مطالب را می‌فهمند؟ آیا این ارزشیابی‌ها می‌توانند امکانات بیشتری برای تسهیل یادگیری دانش‌آموزان فراهم کنند؟

مدتی بود نرم‌افزار کاربردی مجلات رشد (اپلیکیشن) را در گوشی نصب کرده بود. شروع به جست‌وجو کرد تا در مورد سنجش و ارزشیابی مطالبی را مطالعه کند. البته کتاب‌های متعدد و مقالات بسیاری در مورد ارزشیابی و سنجش وجود داشت. در رشد مدرسه فردا شماره دو سال ۱۳۹۹ مطلبی با عنوان سنجش در بوم پیدا کرده؛ مطلب کوتاهی از دکتر عظیم محبی با محوریت برنامه ویژه مدرسه که سنجش را با توجه به رویکردهای جدید آموزشی، این‌گونه تعریف کرده بود: «اساساً رویکرد اصلی سنجش و ارزشیابی، خودارزیابی است. یعنی فرایند فعالیت‌های کلاسی و پس از آن باید به‌گونه‌ای هدایت شود که دانش‌آموزان بتوانند به‌طور مستمر نحوه یادگیری خود را رصد و پایش و زمینه یادگیری خود را تقویت کنند. بر اساس این رویکرد می‌توان ادعا کرد سنجش:

- با فرایند تدریس درهم‌تنیده است.
- نوعی روش تدریس است.
- بهترین روش خود یادگیری است.
- در خدمت یادگیری است.
- برای بهبود یادگیری است.
- اساساً فرایندی است.
- زمینه‌ساز درک و اصلاح موقعیت است.
- زمینه‌ساز خودمدیریتی و خوداصلاحی است.
- زمینه‌ساز چگونه یادگرفتن و چگونه سنجیدن است.
- زمینه‌ساز نحوه به‌کارگیری مهارت‌های فراشناختی است.
- زمینه‌ساز بروز سبک‌های یادگیری است.
- زمینه‌ساز بازخورد مؤثر است.
- زمینه‌ساز تشخیص تفاوت‌های فردی است.
- زمینه‌ساز تشخیص و هدایت استعداد است.

عملکرد (راهنمای نمره گذاری). برای مثال، تکالیف عملکردی در منزل، فعالیت خارج از کلاس، فعالیت‌های آزمایشگاهی، مقالات پژوهشی، پروژه‌ها، پرسش‌های شفاهی روزانه و تحلیل سوابق دانش‌آموزان.

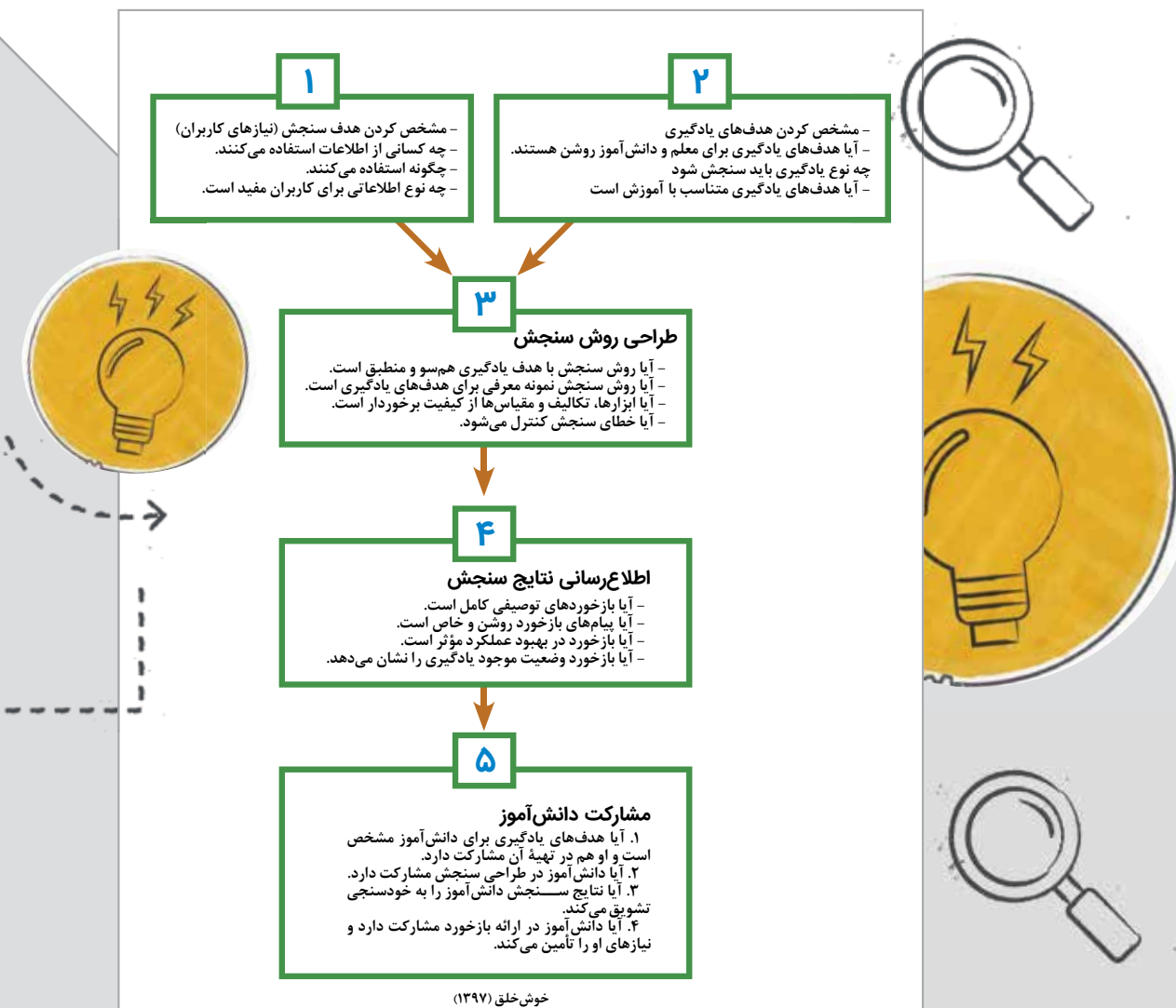
مفهوم سنجش برای یادگیری (سنجش پژوهش محور) طبق نمودار زیر است. مشخص کردن هدف سنجش، نخستین گام در اجرای کیفی آن در کلاس درس است. دانش‌آموزان و والدین نیاز دارند با همراهی معلم از طریق مشارکت در جمع‌آوری شواهد، به‌شخصه از نحوه رسیدن به اهداف یادگیری و نیز راهکارهایی که (قبل از پایان یک دوره آموزشی)، آنان را در اصلاح عملکرد کمک می‌کند، آگاه شوند.

گرچه معلمان و کارشناسان، سنجش و ارزشیابی را به یک معنا تفسیر می‌کنند، اما سنجش فعالیتی است که دانش‌آموزان را از پیشرفت تحصیلی، مشکلات و سایر امکانات یادگیری آگاه می‌کند، در حالی که ارزشیابی فرایندی جامع‌تر از سنجش است که میزان موفقیت یک دوره تدریس یا برنامه درسی یا مواد آموزشی را نیز شامل می‌شود.

سنجش اصطلاحی است گسترده برای توصیف فرایند جمع‌آوری، ترکیب و تفسیر اطلاعات، به‌منظور کمک به تصمیم‌گیری‌های کلاسی (بروکهارت و نیتکو، ۲۰۱۹، آیراسیان و راسل، ۲۰۱۱). برای مثال، وقتی ما از سنجش شایستگی یک دانش‌آموز سخن می‌گوییم، بدین معناست که در حال جمع‌آوری اطلاعاتی هستیم که در تصمیم‌گیری‌هایمان در مورد اینکه دانش‌آموز نتایج قصدشده یادگیری را تا چه حد کسب کرده است، به ما کمک کند. تکنیک‌های سنجشی زیادی ممکن است برای گردآوری این اطلاعات مورد استفاده قرار بگیرند: مشاهدات رسمی و غیررسمی دانش‌آموزان، آزمون‌های مداد-کاغذی، تکالیف سنجش عملکرد، و سنجش به‌وسیله راهنماهای توصیف

منابع

۱. مجله رشد مدرسه فردا. شماره دو. سال ۱۳۹۹.
۲. مجموعه‌گفتارهای ارزشیابی در آموزش. دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی وزارت آموزش و پرورش. ۱۳۸۹.
۳. ایرج خوش‌خلق (۱۳۹۷). اصول، راهبردها و کاربردهای سنجش برای یادگیری.

خوش‌خلق (۱۳۹۷)